

SARAMAGO

DOBITNIK NOBELOVE NAGRADE

PRIČE S OVOG I S ONOG SVETA

Izabrala i prevela s portugalskog
Jasmina Nešković

 Laguna

Naslovi originala:

José Saramago

A BAGAGEM DO VIAJANTE

DESTE MUNDO E DO OUTRO

OBJECTO QUASE

O CONTO DA ILHA DESCONHECIDA

Copyright © José Saramago & Editorial Caminho, SARL,
1984 (*Objecto quase*);

Copyright © José Saramago & Editorial Caminho, S.A.,
Lisboa, 1997 (*Deste Mundo e do Outro; A Bagagem do
Viajante i Conto da Ilha Desconhecida*)

Translation copyright © ovog izdanja 2013, LAGUNA

Prevod ove knjige finansirao je „Kamoiš“ – Institut za
saradnju i jezik, I. P.

Obra publicada com o apoio do Camões – Instituto da
Cooperação e da Língua, I. P.

UMA LÍNGUA PARA O MUNDO

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

PRIČE S OVOG I S ONOG SVETA

Sadržaj

<i>GRAD</i>	9
-----------------------	---

I. LAŽNI PREDMET

Embargo	15
Oseka	33
Stvari	53
Kentaur	99
Osveta	121

II. PRIČE S OVOG I S ONOG SVETA

Most	127
Ne može se ući dva puta u istu reku	131
Pad u nebo	135
Park u zimu	139
Pismo Žozefi, mojoj babi	143
Moj deda, takođe	147

Priviđenje	151
Reči.	155
Pusto ostrvo.	159
Crni sneg	163
Oči od kamena	167
Slepi svirač.	171

III. PUTNIKOV PRTLJAG

Parabola o podivljaloj kravi	177
Moj uspon na Mont Everest	181
Kralj koji je pravio pustinje	185

IV. PRIČA O NEPOZNATOM OSTRVU 189

<i>Pogovor</i> (Jasmina Nešković).	211
<i>O autoru.</i>	219

GRAD

Bio jednom jedan čovek koji je živeo izvan gradskih zidina. Da li je počinio neki zločin, da li je ispaštao grehove predaka ili se naprosto povukao u samoću iz osećanja ravnodušnosti ili stida – ne zna se. Možda zbog svega pomalo jer je sasvim izvesno da od lepog i ružnog, od istine i laži, od onog što se priznaje i onog što se taji, svi mi gradimo svoje krhko postojanje. Živeo čovek izvan gradskih zidina i, zbog te izopštenosti, dobrovoljne ili nametnute, naposljetku je počeo da oseća izvestan ponos. Ali nije mogao da izbegne (to već nije mogao) da mu se na oči ne navuče neka setna izmaglica, koja inače obavlja svako prognano biće.

Nekoliko puta je pokušavao da uđe. Činio je to ne zato što je osećao neodoljivu želju, niti zato što mu je njegov položaj već dojadio, nego iz pukog nagona za promenom ili iz nesvesne malodušnosti. Birao je uvek pogrešne kapije, ako ih je uopšte i bilo. I ako bi ponekad pomislio da je već ušao u grad, to se dešavalo

u trenucima kad bi mu se pričinilo da uporedo sa stvarnim gradom postoje njegova obličja nepostojana kao senka koja se u očima zgušnjava. A kad bi se te slike raspršile, poput magle što se iznad voda razilazi na prvi dodir sunca, zaticao bi oko sebe pustoš, dok bi u daljini, beli i visoki, s drvećem zasađenim na kulama i visećim vrtovima duž terasa, ponovo zablistali bedemi grada, i dalje nepristupačni.

Iznutra je dopirao žagor slavlja. To je govorila mašta, više nego čula. U svakom slučaju, bili su to zvuci života. A ne samotnička smrt koja nije ništa drugo nego uporno posmatranje vlastite senke. A ne gluvo beznade poslednje reči koja se otme u trenutku kada bi, umesto nje, više vredeo ključ. Tada je čovek obilazio oko dugačkih bedema, čeprkajući duž zidova u potrazi za vratima koja su mu, neodređeno, bila obećana.

Jer čovek je verovao u sudbinu. Život izvan zidina (ako je o njemu uopšte imao stvarnu predstavu) bio je za njega jedno slučajno i privremeno stanje. Jednoga dana, ni pre ni kasnije, već tačno utvrđenog dana, ući će u grad. Bolje rečeno: ući će u bilo koji deo grada, jer na to su se svodila njegova očekivanja. Ona setna izmaglica pretvoriće se u noć, i to će biti nužno zlo, ali takođe privremeno jer će predodređeni dan doneti razrešenje. Ili možda čak ni to. Možda samo neki svršetak, običan svršetak. A i odustajanje bi, takođe, bilo neki izlaz.

Čovek nije znao da se gradovi opasani visokim bedemima (pogotovu ako su još beli i obrasli drvećem) ne zauzimaju bez borbe. Čovek nije znao da će pre bitke za osvajanje grada morati da vodi jednu sasvim

drugu bitku, i da pobedi. A u toj prvoj bici moraće da se uhvati ukoštac sa samim sobom. Niko ne zna ništa o sebi pre nego što stupi u neku akciju u koju će morati da uloži sve što ima. Ne poznajemo snagu mora sve dok se njegove vode ne pokrenu. Ne poznajemo ljubav pre no što nam se dogodi.

Nastupila je bitka. Kao u Homerovim pevanjima, u nju su se uključili i bogovi. Borili su se na čovekovoj strani i protiv njega, a katkad i međusobno. Čovek koji se borio za život unutar gradskih zidina udružio je mač i reč s bogovima koji su mu bili saveznici. Ranjavao je i zadobijao rane. A bitka se oteгла danima, nedeljama, mesecima, bez prekida i predaha, čas blizu samih bedema, čas toliko daleko od njih da se čak ni grad nije mogao videti, niti se više znalo kakva će nagrada uslediti po okončanju borbe. Bio je to samo novi vid očajanja.

Sve dok jednoga dana bojno polje nije ostalo prazno i raskršeno, kao kakvo ušće gde se odmaraju vode. Sav krvav, čovek, i jedini bog koji mu je preostao, pogledaše kapiju pred sobom, otvorenu širom. U gradu je vladala mukla tišina. Još uvek pun bojazni, čovek kroči napred. Ukorak s njim – bog. Uđoše na kapiju – i tek posle njihovog ulaska grad je postao naseljen.

Bio jednom jedan čovek koji je živio izvan gradskih zidina. A taj grad bio je on sam. Grad zvani Žoze, ako već želimo da mu nadenemo neko ime.

I LAŽNI PREDMET

EMBARGO

Probudio se s osećajem oštrog bola, kao da mu je neko precvikovao san, i ugledao pred sobom sivu i ledenu ploču prozorskog okna, pravougaono oko zore koja je ulazila, modro, presečeno na četvoro, zamagljeno od zgusnute pare disanja. Pomislio je da je žena zaboravila da navuče zavese pre no što je legla, i to ga je razdražilo: ako ne bude uspeo ponovo da zaspi, i to smesta, propašće mu ceo dan. Međutim, mrzelo ga je da ustane i zastre prozor: lakše mu je bilo da se pokrije preko glave i okrene prema ženi koja je spavala, da se skloni u toplinu njenog tela i miris raspuštene kose. Sačekao je još nekoliko trenutaka, nespokojan, strepeći od jutarnje nesanice. Ali onda mu je sinula spasonosna pomisao na postelju kao toplu čauru koja ga štiti i sklupčano prisustvo tela uz koje se privio, i, kao da klizi kroz neki spori vrtlog čulnih slika, ponovo utonu u san. Sivo stakleno oko prozorskog okna postepeno je postajalo plavičasto, zureći netremice u

dve glave položene na jastuku, nalik na ostatke života zaboravljene pri nekoj seobi u drugu kuću ili u drugi svet. Kad je budilnik zazvonio, posle dva sata, u sobi se već bilo razdanilo.

Rekao je ženi da ne ustaje, da iskoristi još malo ovo jutro, i iskočio iz kreveta, pravo na hladan vazduh, u neuhvatljivu vlagu koja je izbijala iz zidova, iz kvaka na vratima, iz peškira u kupatilu. Popušio je prvu cigaretu dok se brijao, i drugu, uz kafu, koju je u međuvremenu podgrejao. Iskašljavao se, kao svakoga jutra. Zatim se obukao, nasumice, ne paleći svetlo u sobi. Nije hteo da budi ženu. Sveži miris kolonjske vode oživeo je polumrak, i izmamio usnuloj ženi zadovoljni uzdah kad se muž nagnuo nad postelju da joj poljubi sklopljene oči. I prošaputa da neće dolaziti kući na ručak.

Zatvorio je vrata i strčao niza stepenice. Zgrada je delovala tiše nego obično. Možda zbog magle, pomisli. Magla ga je podsećala na nekakvo zvono koje je prigušivalo i preobražavalo zvukove, rastačući ih kao što rastače slike. Biće da je zbog magle. Na poslednjem zavoju stepeništa moci će već da vidi ulicu i znaće da li je pogodio. Napolju je zatekao neku svetlost, još uvek pepeljavu, ali oštru i iskričavu, kao od kvarca. Na ivici pločnika, ležao je veliki crknuti pacov. I dok je, stojeći na ulazu, pripaljivao treću cigaretu, spazi nekog derana sa kačketom, duboko natučenim na čelo, kako pljuje na crkotinu, kao što su ga oduvek učili i kao što je viđao da drugi čine.

Automobil se nalazio pet zgrada niže. Imao je veliku sreću što je uspeo tamo da ga ostavi. Uvrteo je sebi u glavu, iz sujeverja, da što dalje parkira kola preko

noći tim je veća opasnost da ih neko ukrade. Iako to nikada nije glasno izgovorio, bio je uveren da nikad više neće videti svoj auto ukoliko ga ostavi u nekom zabačenom delu grada. Ovako, kad je tu blizu, bio je miran. Ugledao je automobil sav osut gromuljicama slane, stakla zamagljena od vlage. Da nije bilo toliko hladno, reklo bi se da se oznojio, kao neko živo telo. Pregledao je gume, po običaju, ustanovio, usput, da je antena na svom mestu i otvorio vrata. Unutra je bilo ledeno. Sa zamućenim staklima kola su ličila na prozračnu pećinu, koju je poplava preplavila. Pomislio je da je trebalo da ostavi kola na nekoj nizbrdici, kako bi ih lakše pokrenuo. Uključi paljenje i istog časa motor se trže, brekćući duboko i nestrpljivo. Nasmejao se, prijatno iznenađen. Dan je dobro počeo.

Automobil je grabio uz ulicu, rijući asfalt poput neke životinje s kopitima i drobeći razbacano đubre. Kazaljka brzinomera naglo skoči na devedeset, što je bila samoubilačka brzina u jednoj tako uskoj ulici, zakrčenoj parkiranim automobilima. Šta li bi to moglo biti? Sklonio je nogu sa kvačila, zabrinut. Malo je nedostajalo da poveruje da su mu zamenili motor nekim drugim, mnogo jačim. Pažljivo je pritisnuo kuplung i uspeo da obuzda auto. Ništa ozbiljno. Ponekad nije lako kontrolisati papučicu gasa. Dovoljno je samo da don cipele ne prione kako treba na uobičajeno mesto pa da se pritisak promeni. Prosto i jednostavno.

Pometen tom sitnom neprijatnošću, još nije stigao da pogleda merač benzina. Da ga nisu možda ukrali u toku noći, kao što se ranije već dešavalo? Nisu. Kazaljka je pokazivala tačno pola rezervoara. Zaustavio se

na crveno svetlo, osećajući kako mu kola podrhtavaju u rukama od neke napetosti. Čudnovato. Nikada ranije nije primetio tu životinjsku uzdrhtalost koja je, u talasima, protresala karoseriju a njemu izazivala grčenje u stomaku. Na zeleno svetlo, automobil počeo da se izvija, kao kakva zmija, da se širi, poput tečnosti, kako bi pretekao one ispred sebe. Čudnovato. Ali, iskreno govoreći, on je sebe uvek smatrao vozačem mnogo boljim od proseka. Možda je danas u pitanju neko izuzetno dobro raspoloženje, neka nesvakidašnja hitrina i izoštrenost refleksa, zaista neuobičajena. Pola rezervoara. Ako naiđe na neku otvorenu pumpu, neće je propustiti. Za svaki slučaj, sa svim tim obilascima koje treba da obavi, okolo-naokolo, pre no što ode u kancelariju, bolje je da ima više nego manje. Taj glupi embargo. Panika, sati i sati čekanja, u beskonačnim redovima, među desetinama automobila. Priča se da će industrija pretrpeti gubitke. Pola rezervoara. U ovo doba dana drugi se voze sa mnogo manje benzina, ali ipak, ako je moguće, treba ga napuniti do vrha. Kola načiniše lagan zaokret i savladaše, bez napora, jedan strmi uspon. Tu blizu nalazila se jedna malo poznata pumpa, možda će imati sreće. Kao lovački pas koji prati trag mirisa, kola su se provlačila kroz saobraćajnu gužvu, zaobišla dva ćoška i zauzela mesto u redu za čekanje. Odlično izvedeno.

Pogleda na sat. Ispred njega je bilo otprilike dvadesetak automobila. Ništa strašno. Ali pomisli da bi bolje bilo da najpre svrati u kancelariju, a posete klijentima ostavi za popodne, jer sada, kad je napunio rezervoar, više nema razloga za brigu. Spustio je staklo

na prozoru da bi pozvao jednog prodavca novina koji je tuda prolazio. Napolju je osetno zahladnelo. Ali unutra, u kolima, s novinama raširenim preko volana, s cigaretom koja je pomagala da se prekrati čekanje, vladala je prijatna toplota, kao među krevetskim čaršavima. Pomerio je mišiće na leđima, protežući se, kao pohotna mačka, pri pomisli na ženu koja je u to vreme još uvek ušuškana u postelji, i udobnije se namestio na sedištu. Novine nisu obećavale ništa dobro. Embargo se nastavljao. Mračan i hladan Božić, glasio je jedan od naslova. Ali on je još uvek raspolagao s pola rezervoara, a uskoro će mu biti i pun. Automobil ispred njega pomerio se malo napred. Dobro je.

Kroz sat i po stigao je na red, a tri minuta kasnije već je grabio dalje. Pomalo zabrinut jer mu je momak sa pumpe saopštio, ravnodušnim glasom, informaciju koju je već nebrojeno puta ponovio, da tu neće više biti benzina barem narednih petnaest dana. Na susednom sedištu, novine su najavljivale stroge restrikcije. Na sreću, rezervoar mu je bio pun. Šta da radi? Da ide pravo na posao ili najpre da svrati kod jednog klijenta, da vidi hoće li dobiti porudžbinu? Izabrao je klijenta. Bolje će biti da opravda zakašnjenje tom posetom, nego da prizna da je proveo sat i po u redu za benzin, i to bez ikakve potrebe, jer mu je bilo ostalo još pola rezervoara. Kola su bila u odličnom stanju. Nikad se još nije osećao tako dobro dok je vozio. Uključio je radio i uhvatio vesti. Vesti, sve crnje i gore. Ti prokleti Arapi. Taj glupi embargo.

Najedanput, kola skrenuše udesno i sjuriše se niz ulicu, pravo na začelje reda koji je bio nešto kraći od

prethodnog. Šta li je to trebalo da znači? Rezervoar mu je bio pun, da, praktično pun, čemu onda ta suvišna predostrožnost. Pokrenuo je ručicu za rikverc, ali bez uspeha. Pokušao je na silu, ali izgleda da su prenosni zupčanici bili zakočeni. Kakva gnjavaža. Samo mu je još kvar nedostajao. Automobil ispred njega se pomerio napred. Bojažljivo ubaci u prvu, računajući na najgore. Sve je bilo u najboljem redu. Odahnuo je. Ali šta će biti sa rikvercom, ako mu bude zatrebao?

Otrprilike pola sata kasnije natočio je još pola litre benzina, osećajući se smešnim pred prezrivim pogledom radnika sa pumpe. Dao mu je besmisleno visoku napojnicu i šmugnuo, brže-bolje, uz neopisivu škripu i buku. Kakva ludačka ideja. A sad pravac kod klijenta, inače propade dan. Kola su bila bolja nego ikad. Odgovarala su na svaki njegov pokret, kao da je čitava ta mehanička skalamerija prirodni produžetak njegovog vlastitog tela. Ali o rikvercu ipak valja porazmisliti. I evo već se ukazala prilika da razmišlja. Neki ogromni kamion, u kvaru, preprečio je ulicu celom širinom kolovoza. Nije mogao da ga zaobiđe, ne bi imao vremena, zakucao bi se u njega. Ponovo, sa strepnjom, pokrenu ručicu, i rikverc proradi, praćen nekim neobičnim zvukom, nalik na krotko predenje. Koliko se seća, menjač brzine se još nikad nije tako ponašao. Okrete volan nalevo, dade gas, a automobil, u tren oka, pređe preko pločnika, tik pored kamiona, i izbi na drugu stranu, hitro i lako, kao kakva životinja. Taj đavolji auto imao je sedam života. Možda su usled sve te zbrke i panike, izazvane embargom, nadležne

službe, omaškom, snabdele pumpe benzinom znatno veće jačine. Bio bi to dobar štos.

Pogleda na sat. Da li sad uopšte vredi svraćati kod klijenta? Ako bude imao sreće, zateći će zgradu još otvorenu. Ako saobraćaj pomogne, da, ako saobraćaj pomogne, stići će na vreme. Ali saobraćaj nije pomogao. Uoči Božića, čak i uz nestašicu benzina, ceo svet je na ulici, samo da bi smetao onome ko ima posla preko glave. I spazivši jednu poprečnu ulicu, potpuno zakrčenu, odustade od odlaska kod klijenta. Bolje da smisli bilo kakav izgovor, i celu stvar ostavi za popodne. U tim kolebanjima prilično se udaljio od centra grada. Uludo utrošeni benzin. Srećom, rezervoar je bio pun. Na jednom trgu, u dnu ulice kojom se spuštao, ugleda novu kolonu automobila koji čekaju na red. Zadovoljno se osmehnuo, i ubrzao, rešen da prođe, sa svojim brektavim motorom, kraj svih tih promrzlih automobila koji su čekali. Ali njegova kola, posle dvadesetak metara, zaokrenuše ulevo, sama od sebe, i zaustaviše se, blago, kao da uzdišu, na začelju reda. Šta li to treba da znači, kad nije nameravao da natoči još benzina? Uostalom, zar mu rezervoar nije već pun? Pregledao je sve moguće skale i merače, opipavao volan, kao da prvi put vidi sopstvena kola, i u tom nizu pokreta pomerio je retrovizor i pogledao se u ogledalu. Video je zbunjenost na svom licu i zaključio da je ona potpuno opravdana. Ponovo pogleda u retrovizor i spazi jedan automobil koji se spuštao niz ulicu, s očiglednom namerom da se smesti u red. Zabrinjavala ga je pomisao da će ostati tako, ukopan u mestu, bez

ikakve potrebe, s obzirom na pun rezervoar, i zato je, brže-bolje, pokrenuo kola u rikverc. Ali ona su ostala nepomična i ručica menjača mu je izmakla iz ruku. Već idućeg trenutka našao se pritešnjen između dva automobila. Dođavola. Šta li se to s kolima dešava? Treba pod hitno da ih odveze kod majstora. Rikverc koji čas radi čas ne radi, to je već opasno.

Prošlo je više od dvadeset minuta pre no što je došao na red. Radnik je prišao, a njemu se grlo steglo tako da je jedva uspeo da promuca da mu napuni rezervoar. Istoga časa, pokušao je da pobegne od stida, ubacio je u prvu i povukao. Uzalud. Kola ni da maknu. Čovek sa pumpe ga pogleda podozrivo, otvori rezervoar i, posle nekoliko sekundi, zatraži mu novac za jedan litar, a zatim ga strpa u džep, gundajući. Već idućeg trenutka, kola su, bez ikakvih teškoća, ušla u prvu brzinu, i krenula, gipko, dišući ravnomerno. Nešto nije bilo u redu sa kolima, možda menjač, ili motor, ili nešto treće, đavo bi ga znao šta. Ili je možda on izgubio vozačke sposobnosti? Da ni je bolestan? Nije loše spavao, niti je toga dana imao više briga nego inače. Bolje bi bilo, zasad, da odustane od klijenata, da ne misli na njih do kraja dana i da ostane u kancelariji. Bio je usplahiren. Oko njega, čitav automobilski stroj treperio je, negde duboko, ne na površini već u unutrašnjosti spojnice, a motor je radio s nečujnim šumom pluća koja se pune i prazne, pune i prazne. U početku, ne znajući zbog čega, uhvatio je sebe kako iscertava u mislima pravac kretanja koji bi ga udaljio od ostalih benzinskih pumpi, ali čim je shvatio šta radi, prepao se i zabrinuo za svoje mentalno zdravlje. Kružio je gradom, čas zaobilaznim,

čas prekim putevima, sve dok nije stigao do kancelarije. Uspeo je da parkira kola i odahnuo s olakšanjem. Isključio je motor, izvukao ključ i otvorio vrata. Ali nije mogao da izađe.

Pomislio je da su mu se peševi mantila zakačili za nešto, da mu se noga zaglavila ispod volana, i ponovo se pomerio.

Potražio je sigurnosni pojas, da proveri da ga nije vezao, mahinalno. Ne. Pojas je visio sa strane, crno i mlitavo crevo.

Kakva budalaština, pomisli. Mora da sam bolestan. Ako ne uspevam da izađem, to je zato što sam bolestan. Mogao je slobodno da pokreće ruke i noge, da blago povija trup u skladu s kretnjama, da okreće glavu i gleda unazad, da se sagne udesno, prema kaseti za rukavice, no leđa su mu bila priljubljena uz naslon sedišta. Ali ne čvrsto, već kao što neki ud prijanja uz telo. Pripalio je cigaretu, i najedanput se zabrinuo pri pomisli da ne bi znao šta da kaže gazdi ako bi se ovaj, kojim slučajem, pomolio na nekom prozoru i video ga tako, zavaljenog u kolima, kako puši, mrtav-hladan, ne žureći da izađe. Utom je zatrubila neka automobilska sirena, i njen prodoran zvuk natera ga da zatvori vrata koja je držao otvorena prema ulici. Kad su kola prošla, ponovo je odgurnuo vrata, bacio cigaretu i, držeći se čvrsto, obema rukama, za volan, učinio jedan nagao, žustar pokret. Uzalud. Čak nije osetio ni neki bol. Naslon sedišta neosetno mu se prilepio uz leđa i držao ga zarobljenog. Šta li se to dešava? Povukao je retrovizor naniže i ponovo se pogledao u ogledalu. Nikakvih promena na licu. Samo neka nejasna potištenost koju

je bilo teško odagnati. Okrenuvši glavu nadesno, prema pločniku, spazi jednu devojčicu kako ga netremice posmatra, znatiželjno i razdragano. Ubrzo se pojavila i neka žena, noseći topao žaketić, koji je devojčica obukla, ne prestajući da ga gleda. Zatim se polako udaljiše, dok je žena, u hodu, nameštala devojčici kragnu i kosu.

Ponovo se pogleda u ogledalo i namah shvati šta bi trebalo da učini. Ali ne na tom mestu. Tu je bilo sveta koji ga je mogao videti, ljudi koji su ga poznavali. Ne časeći ni časa, pokrenuo je kola, pružio ruku da zatvori vrata i spustio se niz ulicu najbrže što je mogao. Imao je čvrstu nameru, jasno određen cilj, i to ga je umirilo do te mere da mu je čak izmamilo osmeh, blagotvoran osmeh koji mu je postepeno ublažavao muke.

Primetio je pumpu tek kad se našao ispred nje. Nosila je natpis „benzina nema“, a kola su nastavila dalje, bez ikakvog kolebanja, ne smanjujući brzinu. Ali nije hteo da misli na njih. Osmeh mu nije silazio sa lica. Izlazio je iz grada, već je bio u predgrađu, sve bliže mestu koje je tražio. Krenuo je jednom ulicom u izgradnji, skrenuo nalevo, zatim nadesno, sve dok nije zašao na jedan puteljak koji se provlačio između taraba. Čim je zaustavio kola, počela je kiša.

Njegova zamisao bila je jednostavna. Nameravao je da se izmigolji iz mantila, izvlačeći ruke i telo, da naprosto isklizne iz njega, kao što čini zmija kad menja košuljicu. Pred svetom se na to ne bi usudio, ali ovde, sam samcijat, u toj pustoši, daleko od grada koji je ostao sakriven negde u kiši, mogao je to da izvede bez ikakvih teškoća. Međutim, prevario se. Mantil je prianjao uz naslon sedišta isto kao i uz sako, a sako uz

džemper, i tako redom, džemper uz košulju, košulja uz potkošulju, ova uz kožu, uz mišiće, sve do kostiju. To je ono što je, i ne misleći, pomislio kada se, posle desetak minuta, previjao u kolima, vrišteći i plačući. Očajan. Bio je zarobljen u kolima. Ma koliko se izvijao napolje, kroz otvorena vrata, odakle je nadirala kiša, nanošena naglim i ledenim naletima vetra, ma koliko se stopalima odupirao o papučicu za menjanje brzine, nije uspevao da se iščupa sa sedišta. S obe ruke uhvatio se za krov kola i pokušao da se uspravi. Kao da hoće da podigne čitav svet. Klonuo je na volan, ječeći, prestravljen. Pred njegovim očima, brisači koje je nehotice pokrenuo dok se bacakao i koprcalo, klatili su se, uz odsećan zvuk, kao taktomer. Izdaleka se javi zavijanje fabričkih sirena. A odmah zatim, na zavijutku puta, pojavi se neki čovek na biciklu, ogrnut ogromnim crnim najlonom, preko kojeg se slivala kiša kao po koži neke foke. Čovek koji je vozio bicikl baci jedan znatiželjan pogled u kola i nastavi, možda razočaran ili začuđen što vidi unutra jednog čoveka, samog, a ne neki par, kao što mu se izdaleka učinilo.

To što se dešavalo bilo je krajnje besmisleno. Još nikad niko nije ostao tako zarobljen u vlastitim kolima, kao zatočenik vlastitih kola. Mora da postoji neki način da se izvuče odatle. Ali očigledno ne na silu. Možda da ode u neku garažu? Ne vredi. Kako bi objasnio šta se dešava? Da zove policiju? I šta onda? Iskupio bi se svet, svi bi gledali u njega kao u čudo, dok bi ga predstavnik vlasti svakako vukao za ruku i tražio pomoć od prisutnih, a sve bi bilo uzalud, jer bi ga naslon sedišta, blago ali nepopustljivo, držao priljubljenog uza se. A sjatili

bi se i novinari, fotografi, i on bi sutradan osvanuo u svim novinama, zatvoren u svojim kolima, umirući od stida, kao kakva ostrižena životinja na kiši. Morao je da smisli nešto drugo. Isključio je motor i bacio se svom snagom ka vratima, kao neko ko napada iznenada. Bez rezultata. Povredio je glavu i levu ruku, i od bola dobio vrtoglavicu koja je potrajala, dok je neka nagla i nezadrživa potreba za mokrenjem navirala, oslobađajući beskrajni mlaz vrele tečnosti koja je isticala i slivala mu se između nogu na pod automobila. Kad je to osetio, počeo tiho da plače, da cvili, bespomoćno, i ostade tako sve dok se neki pas ne pojavi odnekud, iz kiše, sav prljav, i priđe, lajući, ali nekako bezvoljno, vratima automobila.

Pritisnu kvačilo, polagano, tromim i teškim pokretima, kakve činimo u snu kad se zateknemo u nekoj pećini, i izbi na puteljak, naprežući se svim silama da ne misli, da ne dopusti da mu njegov položaj dopre do svesti. Imao je neku nejasnu predstavu o tome da treba da potraži nekoga ko bi mu pomogao. Ali koga? Nije želeo da prepada ženu, ali nije bilo drugog izlaza. Možda će ona uspeti da pronađe rešenje. U najmanju ruku, neće se osećati tako beznadežno napušten.

Ponovo je ušao u grad, pazeći na saobraćajne znakove, i izbegavajući nagle pokrete na sedištu, kao da želi da umilostivi sile koje su ga zarobile. Bilo je prošlo dva sata popodne, i već se smrkavalo. Video je tri benzinske pumpe, ali kola nisu reagovala. Svuda je pisalo „benzina nema“. Što je dublje ulazio u grad, sve češće je nailazio na vozila ostavljena u neuobičajenim položajima, sa crvenim trouglovima postavljenim na stražnji prozor,

znak koji je u normalnim prilikama upozoravao na kvar, ali je sada, gotovo redovno, označavao nedostatak benzina. U dva maha sreo je grupice ljudi kako guraju automobile preko pločnika, s neskrivenom ljutinom, po kiši koja još nije prestajala.

Kad je napokon stigao u svoju ulicu, morao je da smisli neki način da pozove ženu. Zaustavio je kola ispred ulaza, sav smeten, skoro na ivici drugog nervnog sloma. Čekao je da se dogodi čudo, da žena siđe, primivši na neki volšeban način njegov nemi poziv u pomoć. Čekao je tako mnogo minuta, sve dok mu neki radoznali deran iz susedstva nije prišao dovoljno blizu da je mogao da ga zamoli, potkrepljujući svoju molbu jednom novčanicom, da se popne na treći sprat i prenese gospođi koja tamo stanuje da je njen muž čeka dole, u kolima. Neka požuri, stvar je vrlo hitna. Dečak se pope i siđe, reče da gospođa odmah dolazi, i udalji se, trčeći, sav srećan što je imao tako uspešan dan.

Žena je sišla onako kako se zatekla u kući, nije se čak setila ni kišobran da ponese, i sad je stajala u ulazu, neodlučna, bacajući, i nehotice, poglede na crknutog pacova koji je ležao na ivici pločnika, sav podbuo, nakostrešene dlake, i oklevala da izađe na kišu, pomalo ljuta na muža koji ju je naterao da siđe, bez razloga, umesto da se lepo popne i kaže šta mu treba. Ali muž joj je mahao iz kola i ona se uplaši i potrča. Uhvati se za kvaku, žureći da se skloni od kiše, i kad je napokon otvorila vrata, ugledala je pred očima muževljevu raširenu ruku koja ju je gurala, ne dotičući je. Htela je pošto-poto da uđe, ali on povika da ne ulazi, da je to opasno, i ispriča joj šta mu se desilo, dok je ona, stojeći

onako pognuta pored kola, primala na svoja pleća svu kišu ovog sveta, a kosa joj se ulepila, i užas zgrčio lice u bolnu grimasu. I videla je muža, u onoj toploj i mrkoj čauri koja ga je odvajala od čitavog sveta, kako se izvija na sedištu ne bi li nekako izašao iz kola, ali ne uspeva. Odvažila se da ga uhvati za ruku i povuče, s nevericom, ali ni ona nije uspeła da ga pomeri s mesta. I kako je sve to bilo i suviše strašno da bilo istinito, oboje su ućutali, i gledali se netremice, sve dok žena nije pomislila da joj je muž poludeo i da se samo pretvara da ne može da izađe. Trebalo je da ode i pozove nekoga ko leči takve boljke, i da ga smesti tamo gde se takvi slučajevi smeštaju. Vrlo obazrivo, sa mnogo reči, rekla je mužu da malo pričeka, neće ona dugo, ide da potraži nekoga ko će mu pomoći da se izvuče odatle, a onda će lepo moći da ručaju zajedno, kod kuće, a on će telefonirati na posao i reći da je prehladen. I popodne neće ni ići u kancelariju. Samo nek bude miran, ništa to nije strašno, a neće još dugo ni trajati. Ali čim se ona izgubila na stepeništu, on ponovo zamisli sebe okruženog gomilom sveta, svoju sliku u novinama, stid što se pomokrio u nogavice, i sačeka još nekoliko minuta. I dok je žena, gore u stanu, telefonirala na sve strane, policiji, bolnici, trudeći se svim silama da poveruju njoj a ne njenom glasu, navodeći svoje i muževljevo ime, boju kola, i marku, registarski broj, on nije više mogao da podnese čekanje i slike iz svoje mašte, i uključi motor. Kad je žena ponovo sišla, kola su već bila nestala a pacov je, napokon, skliznuo s ivice pločnika na kolovoz, i sad se valjao niz strmu ulicu, nošen vodom koja je isticala

iz slivnika. Žena vrisnu, ali ljudi su sporo pristizali, a i bilo je gotovo nemoguće išta objasniti.

Sve do mraka čovek je kružio gradom, prolazio pored praznih benzinskih pumpi, ulazio u redove, mimo svoje volje, zabrinut jer mu je novac bio pri kraju a on nije znao šta bi se moglo desiti kad više ne bude imao ni dinara, a automobil se zaustavi pred nekom pumpom da uzme još benzina. Ali to se nije desilo, samo zato što su sve pumpe počele da se zatvaraju, a redovi koji su se još ponegde mogli videti čekali su sutrašnji dan, i zato je bolje bilo izbegavati otvorene pumpe, da ne bi bio prisiljen da se zaustavlja. U jednoj aveniji, vrlo dugoj i širokoj, gotovo bez saobraćaja, neka policijska kola ubrzaše i pretekoše ga. Dok su ga preticala, jedan policajac davao mu je znak da stane, ali on je ponovo osetio strah i nije stao. Čuo je iza svojih leđa zavijanje policijske sirene i ugledao jednog motociklistu u uniformi, koji se bogzna otkud stvorio i umalo ga nije sustigao. Ali kola, njegova kola, zabrektaše, uhvatiše zalet i u tren oka nađoše se malo niže, na skretanju za autoput. Policija ga je pratila izdaleka, na sve većem rastojanju, a kad je već nastupila mrkla noć, od njih više nije bilo ni traga ni glasa, i automobil je već uveliko jurio drugim drumom.

Morila ga je glad. Ponovo se pomokrio, suviše ponižen da bi osećao stid. I pomalo je već buncao: ponižen, popišan. Menjao je redom samoglasnike i suglasnike, prepuštajući se jednoj nesvesnoj i opsesivnoj vežbi koja ga je branila od stvarnosti. Nije se zaustavljao, jer nije znao šta bi mogao da preduzme. Ali u zoru, u dva

maha primicao je kola uz ivičnjak i pokušavao da izađe, polagano, kao da se u međuvremenu između njega i vozila uspostavilo primirje, i sad je došlo vreme da obe strane pokažu svoju dobru volju. Dva puta je tiho nešto pričao kada ga je sedište šćepalo, dva puta je pokušao lepim da ubedi automobil da ga pusti da izađe, dva puta je na ledini, po mrklom mraku i hladnoći, pod kišom koja nikako da prestane, planuo i počeo da viče, da zavija, da plače, u slepom beznađu. Rane na glavi i na ruci ponovo su krvarile. A on, gušćeci se u jecajima, stenjući kao preplašena zverka, nastavio je da vozi kola. Taćnije, prepustio se kolima da ga voze.

Cele noći je putovao, ne znajući kuda. Prolazio je kroz naselja ćija imena nije video, prevaljivao ravne drumove, išao preko brda i dolina, savlađivao nebrojene krivine, a kad je počelo da sviće, zatekao se negde, na nekom izlokanom putu, gde se kiša skupljala u bare koje su se mreškale na površini. Motor je moćno brektao, izvlaćeci gume iz gliba, i ćitava se karoserija tresla, uz zabrinjavajući zvuk. Već se sasvim razdani-
lo, ali sunce nikako da se promoli, iako je kiša naglo prestala. Drum se sužavao u obićan put, koji se svakog trenutka sužavao sve više i, malo dalje, gubio u kame-
njaru. Gde je nestao svet? Pred oćima su mu bili samo planinski venci i jedno zastrašujuće nisko nebo. On ispusti jedan krik i stade da udara po volanu stisnu-
tim pesnicama. U tom trenutku primeti da se kazalj-
ka benzina približila nuli, Ćinilo se kao da je motor samog sebe pokrenuo i povukao kola još dvadesetak metara napred. Odatle se ponovo nastavljaao drum, ali benzina više nije bilo.

Hladan znoj oblio mu je čelo. Kao da ga je neka mučnina najednom šćepala i protresla od glave do pete, kao da mu se neki gusti veo tri puta obmotao preko očiju. Pipkajući kao slepac otvorio je vrata da se oslobodi gušenja koje ga je stezalo i baš u tom času, da li zato što ga je smrt zadesila ili zato što je motor izdahnuo, telo se sruči na levu stranu i iskliznu iz kola. Prući se po kamenju i ostade tamo da leži. Ponovo je počela kiša.